

Na prenovljenem Bevkovem trgu je ponovno zasijal biser iz preteklosti - Identiteta mesta v jeklu in betonu

Pozabljena dediščina moderne

Nova Gorica, mesto, ki je zraslo iz močvirja, se sestavilo na vojnem pogorišču in se naslonilo na nastajajočo mejo, skoraj 70 let po svojem spočetju še vedno ali ponovno išče svojo identiteto. Ne bo je našlo tam, kjer je ni, je prepričan arhitekt Adrijan Cingerle, ki je s sodelavcema mladima arhitektoma Matejo Pipan in Rokom Velikonjo snoval obnovo ene najbolj prepoznavnih mestnih stavb, Salona Meblo. Našlo jo bo v svoji arhitekturni in urbanistični dediščini.

Nova Gorica se pospešeno pripravlja na praznovanje 70. obletnice začetka gradnje mesta. Že ob koncu preteklega leta se je začela akcija zbiranja spominov na leto 1947 in na prva desetletja novo nastajajočega mestnega središča. Ob pogledu v preteklost se povsem naravno znova odpre vprašanje, kakšno in kaj sploh je to mesto.

Nihanje v prostoru

"Pri Novi Gorici ima človek včasih občutek, da je skupek prekrivajočih se vizij. Vizija enega ustvarjalca ali skupine ustvarjalcev še ni dobro uresničena, ko pride nov snovalec in to nedokončano vizijo prekrije s svojo, ki jo nazadnje doleti podobna usoda," razmišlja arhitekt **Adrijan Cingerle** iz biroja Kreadom.

Arhitekturne in urbanistične značilnosti kraja naj bi navzven, v prostor, kazale njegov notranji, miselni razvojni zemljevid. Zato ni nenavadno, da nedosledno, neusklajeno podoba novogoriških mestnih ulic in trgov marsikdo razume kot metaforo pomanjkanja razvojne ambicije v mestu.

Osrednji mestni prostor, Bevkov trg, je pred kratkim dobil nov videz. Popolna prenova trga je prinesla sodobne materiale, les, kamen in lahki aluminij, ter vizualne rešitve, ki naj bi ustvarjale naravno in lahko vzdušje. Okrog prenovljenega tlaka pa ostajajo goli betonski stebri, nosilci nekega drugega časa.

Spomenik nekemu obdobju

Ena od stavb, ki najbolj določajo ožje mestno središče, je tako imenovani Mestni trgovski center, bolj znan kot Salon Meblo. Ta zgradba je pričevalec več obdobjev in spomenik več vidikov novogoriške zgodovine. Ob nastajajočem mestu so pred dobrimi šestdesetimi leti veljaki, ki so si zadali vzpostaviti novo središče za sever Primorske, začeli graditi tudi industrijo. Obrtniška tradicija mizarstva v Solkanu je bila naravni temelj za ustanovitev pohištvene tovarne. Meblo je postopoma zraslo v industrijskega velikan, velikega zaposlovalca in nosilca razvoja mesta. Postavitve njihovega razstavnega salona v najožje mestno središče je bila logična potrditev te vloge. V devetdesetih letih je pohištveni velikan začel izgubljati kondicijo in sijaj. Večina delovnih mest je izgubljenih, salon pa so po

delčkih pokupili mali podjetniki, gostinci in trgovci. Skozi optiko nove družbene ureditve z novimi cilji in drugačno estetiko sta se spremenila tudi status in vloga stavbe. Betonski steber, ki je bil še pred štirimi desetletji simbol trdnosti in napredka, je danes preprosto grd.

Obnova trgovskega centra, ki so jo dokončali pred kratkim, takšni logiki nasprotuje.

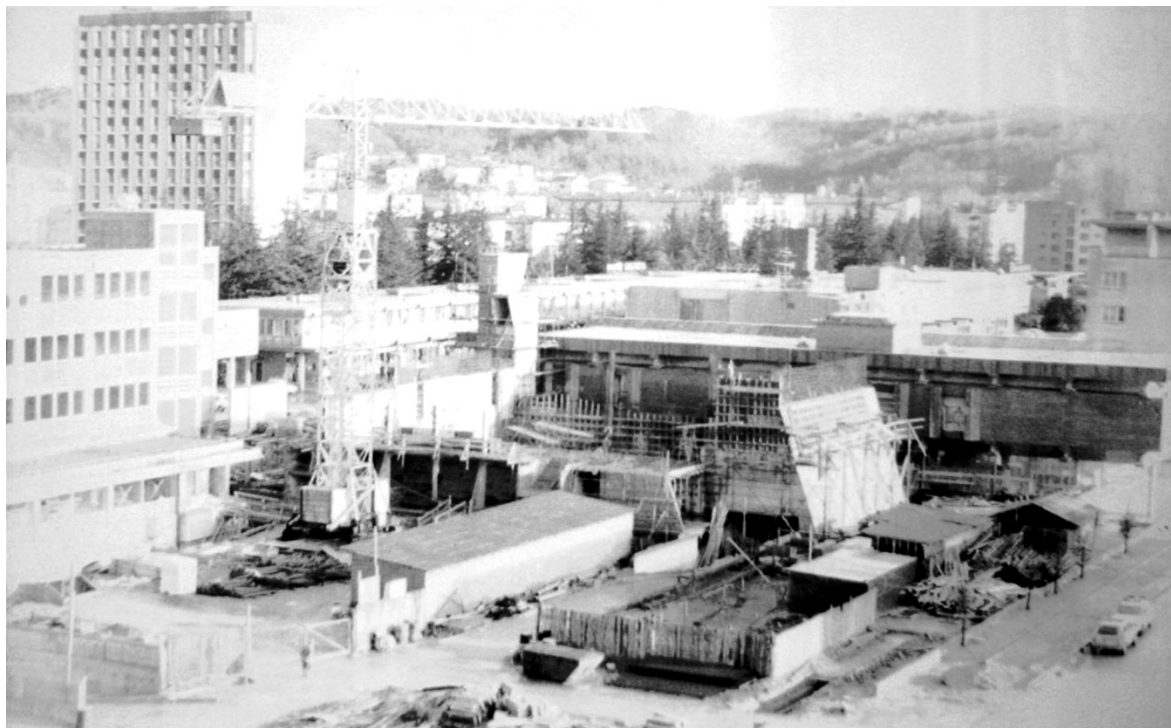
Moderna je edina tradicija

"Objekt je za Novo Gorico izrednega pomena, saj zastopa sicer skromno dediščino moderne, ki je v mestu dragocena, pravzaprav edina, tradicija in zato vredna vsega spoštovanja, upoštevanja in varovanja. Stavba je pomemben nosilec identitete mesta," pojasnjuje Cingerle.

Zazidalni načrt za območje trgovske hiše je izdelal takratni Urbanistični zavod Nova Gorica. Avtor arhitekture, **Kamilo Kolarič**, ki je bil tudi avtor notranje opreme, je z rešitvijo zmagal na slovenskem natečaju. Kot pojasnjuje Cingerle, je *"objekt iz obdobja slovenske moderne, za katero so bili značilni novi principi gradnje in tudi novi materiali, predvsem armirani beton, jeklo, steklo. V arhitekturno načrtovanje so vpeljali nove pojme, kot so prosti, svobodni tloris, montažni elementi, ponavljanje, prosojnost, okvir."*

Moderna arhitektura se je odzivala na nove prostorske potrebe industrijske družbe in sodobnega načina življenja, uporabljala je nove tehnološke možnosti in postopke, rasla pa je iz premikov v sodobni likovni umetnosti. *"Trgovska hiša Meblo sicer ni pod spomeniškim varstvom, je pa uvrščena med 120 objektov v raziskavi Evidenca in valorizacija objektov slovenske moderne arhitekture med letoma 1945-70,"* povzema Cingerle.

Salon Meblo so zgradili leta 1970. Kot piše avtor Kamilo Kolarič, je bil cilj snovalec stavbe *"ustvariti prodajno površino, v kateri bi lahko tovarna pohištva Meblo razstavljala, prodajala in obenem s pomočjo arhitektov svetovala pri nakupu izdelkov iz celotnega proizvodnega programa tovarne. Prostorska obravnava bodočega trga je bilo osnovno izhodišče, ki se je upoštevalo pri oblikovanju objekta."* Predvidena raba, torej pohištveni salon, je določila arhitekturo stavbe: betonske stebre, mednje razporejene prečne nosilce in keramične ploščice, s katerimi je obloženo

Salon Meblo (v ozadju desno) ob začetku gradnje sosednje stavbe Kulturnega doma. Pohištveni salon so gradili med letoma 1968 in 70.

Nova, čista fasada stavbe, v ozadju pa Eda center, ki naj bi napovedoval prihodnost Nove Gorice, a je zaradi gospodarske krize ostal zamrznjen v času in bolj ali manj prazen.

zgoranje nadstropje.

Estetika betona

"S prenovno Bevkovega trga, ki je vključevala tudi višinsko izravnavo, je objekt postal ključni sestavni del mestnega središča. Tudi to je botrovalo odločitvi, da se objekt temeljito prenove," je pojasnil Cingerle, ki je priznal, da je bil načrt svojevrstni izziv, in to iz več razlogov. Kako z omejenimi sredstvi ohraniti izvirne elemente, stavbo hkrati posodobiti in jo prilagoditi sodobni rabi ter predvsem, kako najti konsenz med množico lastnikov: *"Lastnik celotnega objekta je bil na začetku Meblo. V prostorih so imeli večje razstavne površine svojih izdelkov v zastekljenem pritličnem delu, v nadstropju pa pisarne. Danes je v objektu pestra paleta različnih dejavnosti in posledično veliko število lastnikov. Zato je bilo vodenje projekta prenove tudi izziv v komunikaciji. K uspehu so pomembno prispevali tudi zagnani lastniki, izbrani izvajalec in tesno sodelovanje z upravnikom stavbe."*

"Pri nekaterih stvareh smo napredovali zelo počasi. Nekateri lastniki so, denimo, stebre v vidnem betonu, narejenem s

kosmatim lesenim opažem, v pritličju pokrili s kamnom. In težko jih je bilo prepričati, da tak poseg, čeprav morda izboljša estetski vtis njihovega lokala, ni pravilen. To, da so bili ljudje zadržani do nekaterih rešitev, je povsem razumljivo," je pojasnil arhitekt.

Ni težko prepoznati dediščinske vrednosti stavbe, ki je stara nekaj stoletij. In ni težko prepričati lastnikov in najemnikov, da je treba ohraniti freske, štukature ali kamnite oboke. Pri stavbi, ki je stara nekaj desetletij in poleg tega nima elementov, ki bi ustrezali povprečnemu pojmovanju razkošnega ali lepega, je to nekoliko težje. Cingerle pojasnjuje, da so prav zaradi vloge stavbe v preteklosti in identitete mesta, *"skupaj z upravnikom stavbe, družbo Dom, lastnikom predstavili celovit način prenove, ki bi povrnil stavbi ugled in hkrati utrdil prepoznavnost mestnega središča."*

Ker se je namembnost stavbe povsem spremenila, so razmišljali o tem, da bi betonsko fasado, nadomestili s stekleno, vendar se je poseg izkazal za predragega: *"Zato smo se odločili za minimalne posege, ki pa naj bi*

vseeno povrnilo objekt v stanje, ki bi se kar najbolj približalo njegovi izvorni podobi objekta."

Marsikje je bil potreben kompromis. Denimo pri reklamnih tablah, ki so se, podobno kot zunanje enote klimatskih naprav, umaknile s pročelja, a so ostale vidne na fasadi. Največja sprememba je zamenjava lesenega opaža v pritličju s preluknjano pločevino. Panele z vzorcem vrtnice, značilne novogoriške rože, so izdelali *"s pomočjo klasičnih postopkov prebijanja pločevine in ne z laserskim izrezovanjem, ki je bolj sodoben postopek. Z minimalnimi stroški smo uspeli objektu dodati nov, sodoben in svež videz, ki posebej zaživi problem temnega prostora okrog objekta,"* pojasnjuje Cingerle in opozori še na eno zagato, s katero se bo gotovo srečal še marsikateri arhitekt, ki se bo lotil spoštljive obnove modernih stavb: *"Velik izziv pri prenovi objektov tega obdobja je prenova vidnega betona, ki je bil v času gradnje objektov slabše kakovosti, kot je ta danes. Do danes še ne poznamo postopka, ki bi verodostojno uspel ohraniti materialnost vidnega betona."*

VESNA HUMAR